

Jadwiga Chudziakowa, Marcin Wiewióra

Trzemeszno, woj. bydgoskie, AZP
49-36/294

Informator Archeologiczny : badania 24, 111-112

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Środa Śląska, woj. wrocławskie
Stare Miasto AZP 78-24**

Muzeum Miasta Środy Śląskiej

Badania prowadzili: mgr Leszek Berduła (autor sprawozdania), mgr Jacek Czajka, mgr Michał Mularczyk. Finansowała Spółdzielnia Mieszkaniowa „Inkogum” we Wrocławiu o/Środa Śląska. Średniowiecze (XIV-XV w.).

Projektowany wykop budowlany zlokalizowany był u zbiegu ulic Matuszewskiego i Przeskok w kwartale przyrynkowym. Wynikiem prowadzonego nadzoru było założenie wykopu archeologicznego (wyk. I/90) o pow. 328 m². Eksploracją objęto nawarstwienia średniowieczne i późnośredniowieczne o miąższości od ok. 40 cm do ponad 150 cm. Wydzielono trzy poziomy stratygraficzne i 32 obiekty zwarte dla których określono funkcje: 4 piece, 2 przyziemia domów o konstrukcji ryglowej, 2 nitki drewnianych kanałów z nakładkami, 2 studnie szalowane deskami, beczkę i kadź-zbiornik z klepek oraz kilka obiektów gospodarczych. Ponadto cztery wyblizyska gliny o formie leja i średn. ok. 5 m. Na uwagę zasługuje kompleks budynków i obiektów gospodarczych wyznaczający i zajmujący obszar 1 działki. W jego skład wchodziły dwa budynki, studnia, kanał odprowadzający wodę do zbiornika, kojec o plecionkowej konstrukcji ścian oraz dwa inne zagłębione w całość obiekty.

Ogółem pozyskano ok. 5 tys. fragm. naczyń glinianych, szereg przedmiotów z metali i drewna. Wyciągnięte klepki beczki, w całości kadź i podwalny budynku mieszkalnego poddano konserwacji. Zabytki te będą eksponowane w środkim muzeum.

**Tczew, woj. gdańskie St. 34a
AZP 17-45**

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku

Badania prowadził mgr Marian Kochanowski. Finansowało Przedsiębiorstwo Budownictwa Wodnego w Tczewie. Pierwszy sezon badań. Osada miejska — okres późnośredniowieczny i czasy nowożytne.

Prace archeologiczne miały na celu rozpoznanie stratygrafii w rejonie dziedzińca Przedsiębiorstwa Budownictwa Wodnego w Tczewie, w związku z planowaną inwestycją budowlaną w tym miejscu. Jest to obszar w pobliżu byłego basenu portowego, teren obecnie zniwelowany i wyrównany, na terasie nadzalewowej Wisły.

Wykopy (oznaczone symbolami nr I i II) założono tak, aby przylegały jednym profilem do ściany budynku ceglanego, stanowiącego granicę posesji PBW Tczew. Wykop nr I o wymiarach 6 x 6 m był eksplorowany do głębokości ca 400 cm, natrafiając na jednolity, syplki piasek namułowy. Wykop nr II miał długość około 16 m, ser. wynosiła 3 m. Udało się rozpoznać układ warstw do głębokości ca 500 cm (licząc od powierzchni). Dominowała ciemnoszara glina pylasta z gruzem licznymi wkopami nowożytnymi zaś poniżej lekko zgłintony piasek z gruzem.

Dla analizy porównawczej stratygrafii wykorzystano wykonane na tym terenie wiercenia geologiczne, porównując wyniki prac.

Odkryty materiał archeologiczny to mało charakterystyczny zespół ceramiki naczyniowej od XIV w. po czasy nowożytne, w tym spora ilość ceramiki polewanej, kości zwierzęce, detale architektoniczne, kafele oraz kilka drobnych ułamków szkła okennego.

Materiał został złożony w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.
Prace zakończone.

**Trzemeszno, woj. bydgoskie
AZP 49-36/294**

Uniwersytet Mikołaja Kopernika Zespół do Badań Średniowiecznej Architektury Kujaw i Wschodniej Wielkopolski w Toruniu

Badania prowadzone przez Zespół UMK w Toruniu. Kierownik badań: prof. dr hab. Jadwiga Chudziakowa. Współudział w badaniach mgr Marcin Wlewióra (autor tekstu). Prace finansowane przez Wojewodę Bydgoskiego, Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie i Grant UMK. Cztery rok badań (1990). Zespół poklasztorny kanoników regularnych.

Kontynuowano prace związane z rozpoznaniem zabudowy klasztornej, oraz badania westwerku kościoła. W dalszym ciągu analizowano odkryte źródła w zakresie spornej jeszcze chronologii obiektu, datowanego od czasów pierwszych prac w latach 1949-50 na koniec X w. Uzyskane w ostatnich trzech sezonach badań źródła, przesuwają tą chronologię na II połowę XI wieku i I połowę XII. Kontynuowano również badania w bezpośrednim sąsiedztwie zespołu klasztornej w celu rozpoznania zaplecza osadniczego.

Badania skoncentrowano na następujących zagadnieniach: 1) dokonanie ostatecznych ustaleń w zakresie pełnej rekonstrukcji skrzydła północno-zachodniego klasztoru, 2) rozpo-

znanie układu przestrzennego westwerku — sprawa ewentualnej wieży w pierwotnym założeniu kościoła. 3) dalsze badania zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy klasztornej, a w związku z tym konieczność rozpoznania nawarstwień kulturowych od wschodniej strony klasztoru i kościoła tzn. od strony miasta 4) prace nad chronologią zarówno najstarszego kościoła, jak i zabudowy klasztornej.

W bieżącym roku eksplorowano ogółem 41 wykopów (od LI do LXLII), o bardzo zróżnicowanych wymiarach, jak i miąższości warstw kulturowych.

Ad. 1. Odstonięto dobrze zachowane relikty przyziemia klasztoru pozwalające na rekonstrukcję zabudowy po północnej stronie świątyni, jako regularne założenie klasztorne wraz z krużgankami, zamykające przestrzeń dziedzińca od strony północnej i zachodniej. Zabudowa od strony wschodniej została zniszczona przez budynek obecnej plebanii. W partii północno-zachodniej zachowały się podpiwniczenia. Dziedziniec klasztorny pokrywał bruk kamienny którego fragmenty odkryto podczas badań.

Ad. 2. Prace skoncentrowane w obrębie obecnej przestrzeni międzywieżowej w zachodnim masywie kościoła NMP, ujawniły dalszy przebieg fundamentów wieży romańskiej, usytuowanej w centralnej partii westwerku. Tym samym uzyskano pełne potwierdzenie ubiegłorocznych odkryć.

Ad. 3. Rozpoznanie terenu od strony wschodniej pozwoliło na ustalenia w zakresie pierwotnej topografii tego obszaru, jak również intensywności zasiedlenia na badanym terenie. Stwierdzono, że od strony miasta teren pierwotnie opadał znacznie w kierunku zabudowy miejskiej, tworząc pomiędzy klasztorem, a miastem dość poważne obniżenie. Badania obszaru zajętego przez klasztor od strony wschodniej ujawniły daleko idące przebudowy, szczególnie widoczne w partii zachodniej.

Ad. 4. Na podstawie analizy układu stratygraficznego, jak i materiałów archeologicznych i architektonicznych, znalazły pełne potwierdzenie ubiegłoroczne ustalenia dotyczące czasu powstania pierwszego kościoła i pierwotnego osadnictwa na badanym terenie na I połowę XII wieku. Najwcześniejsze relikty zabudowy klasztornej można datować na XIII-XIV wiek, a najmłodsze w szerokich ramach czasów nowożytnych, chociaż już teraz widoczne są wyraźne ślady kolejnych faz budowy. Ich ścisła chronologia wraz z datowaniem masywu wieżowego będą w najbliższym czasie przedmiotem badań.

Podsumowując tegoroczne wyniki badań należy zwrócić uwagę przede wszystkim na odkrycie i przebadanie pln-zach części klasztoru, określenie przebiegu pierwotnego westwerku kościoła NMP, oraz uzyskanie kolejnych danych na temat chronologii kościoła i zespołu klasztornego.

Tudorów, gm. Opatów woj.
tarnobrzeskie St. 1 AZP B7-
71/8

Biurowo Badań i Dokumentacji Zabytków
w Tarnobrzegu

Badania prowadził mgr Marek Florek. Finansowało Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków w Tarnobrzegu. Drugi sezon badań. Wieża obronno-mieszkalna z XIV-XVII w.

Badania miały charakter uzupełniający w stosunku do prac z roku 1989. Wykonano wykopy badawcze i sondażowe o łącznej powierzchni 45 m² (w roku 1989 — 100 m²), dokonując m.in. przekopu przez wał po południowej stronie wieży oraz rozpoznając nawarstwienia po jej stronie północnej. Ponadto przy pomocy sondażu zweryfikowano wyniki ubiegłorocznych wierceń potwierdzając hipotezę o istnieniu grobli i stawów.

Badania potwierdziły i uzupełniły wyniki uzyskane w roku ubiegłym:

1. wieża w Tudorowie nie stanowi części większego założenia murowanego — zamku, lecz funkcjonowała samodzielnie; nie pełniła też nigdy funkcji ściśle mieszkalnych, lecz miała raczej charakter prestiżowo-obronny.

2. na całość założenia składały się: wieża murowana z dodatkowymi elementami obronnymi w postaci systemu wałów kamiennieo-ziemnych, fosy, grobli i stawów (stan. 1) oraz zespół mieszkalno-gospodarczy (folwarczny), zbudowany z drewna, pozbawiony trwałych elementów obronnych (stan. 2)

3. Można wyróżnić 3 fazy funkcjonowania wieży i towarzyszących jej umocnień:

I — 1 poł. XIV w. — XV/XVI lub pocz. XVI w.

II — 1 poł. XVI w. — 1 poł. XVII w.

III — poł. XVII w. — koniec XVII lub pocz. XVIII w.

Zespół folwarczny (stan. 2) funkcjonował do lat 20-tych XX w.

Materiały i dokumentację złożono w Biurze Badań i Dokumentacji Zabytków w Tarnobrzegu.

Badania zakończono.